

[תנ"ה, לא יעמוד אדם לא על גבי כסא ולא על גבי שרפרף ולא במקום גבוה ויתפלל, אלא במקום נמוך ויתפלל, לפי שאין גבהות לפני המקום, שנאמר "ממעמקים קראתיך ה'"] וכתיב (שם קב) "תפלה לעני כי יעטוף". ואמר רבי יוסי בר' חנינא משום ראב"י, המתפלל צריך שיכוין את רגליו, שנאמר (יחזקאל א) "ורגליהם רגל ישרה". (אמר רבי יצחק אמר רבי יוחנן) ואמר רבי יוסי בר' חנינא משום רבי אליעזר בן יעקב, מאי דכתיב (ויקרא ט) "לא תאכלו על הדם", לא תאכלו קודם שתתפללו על דמכם. (א"ד) אמר רבי יצחק אמר רבי יוחנן אמר רבי יוסי ברבי חנינא משום רבי אליעזר בן יעקב. כל האוכל ושותה ואח"כ מתפלל עליו הכתוב אומר (מ"א יד) "ואותי השלכת אחרי גוך", אל תקרי "גוך" אלא גאיך, אמר הקב"ה, לאחר שנתגאה זה קבל עליו מלכות שמים:

כנגד

6

קנב. אל יעמוד אדם במקום גבוה ויתפלל אלא במקום נמוך ויתפלל, שנאמר ממעמקים קראתיך ד'. לבד ההערה הפשוטה, של שברון רוח גאות האדם הראוי לתפילה, יש בזה הערה נגד הדמיון הבא מצד הכח של הגשמה, שידע האדם שאין חילוק בקרבנו לאלקים בין אם יהי' במרומי השמים או בתחתית ארץ, כדברי הרמב"ם במו"נ¹. ועיקר קרבת אלהים תלויה רק ע"פ הכרתו וידיעתו עם קנין המעלות הטובות שהן דרכי השם ית'. עוד יש מקום גבוה ומקום נמוך גם ברגשות הנפש ורוממות הדעת. יש מעלה גבוהה, שלפעמים האדם מרגיש נועם ד', ומתגברת עליו רגשות הדר כבוד עליון עם ידיעתו ברוממותו כפי השגתו, עד שאינו חפץ בשום ענין כ"א להיות מתענג על ד' וכל הצרכים אינם תופסים אצלו מקום כלל. ובשעה רוממת כזאת איננו מרגיש איך שהדברים המעיקים הם בכל אופן מונעים אל השלמות, כי לא ההרגשה הרוממה לבדה מספקת לשלמות, כ"א צריך להשיג ג"כ האמצעיים כולם לגדל ולרומם את השלמות הפרטית והכללית. ע"כ לצורך תפילה יעמוד במקום נמוך ברגשותיו, עד שירגיש את החסר, וישפך שיחו לד' שיעזרהו, ועי"ז יוכל באמת להתרומם, כי ישכיל שזהו חפץ ד' ותכלית ההטבה, שתהי' נפש האדם מרגשת את החסר לה ובעטוף עליו נפשו, את ד' יזכר ויכיר כי ממנו טובו. עכ"פ למדנו שיכוין האדם רגשותיו באופן המקביל אל עבודתו שעליו לעסוק בשעה הראויה לכך. ומעמקים יורו על שני ענינים בצירום: על שפלות המצב בניגוד לרוממות, ועל עומק הדעת בניגוד לשטחיות ההבנה, כאמור: "מים עמוקים עצה בלב איש"². כי ההרגשה הזאת, שישפיל האדם עצמו לעומת המעלה העליונה, שעמה אין הרגש של שום חסרון כלל, שאינה ראויה למצב עת התפילה, עמה יחד נלוה עומק הדעת להבין שתכלית הרגש הגבוה אינו נגמר, כיון שסוף כל סוף החסרונות ישנם במציאות, והאדם בפרטו, ומכש"כ בכללו, סובל מהם הרבה. ע"כ צריך שתהי' דעתו עמוקה, יותר מההרגש המרומם הגורם לשכחו כל חסרון. ואמר "ממעמקים קראתיך ד'", ו"תפילה לעני כי יעטוף", שידע עניו וצרת נפשו, וכי רק לד' ית' עיניו נשואות, שיתמכהו וימלא את כל מחסוריו הגשמיים והרוחניים.

קנב. המתפלל צריך שיכוין רגליו, שנאמר ורגליהם רגל ישרה. הרגלים משמשות פעולת ההליכה ופעולת העמידה. לפעולת ההליכה עיקר שימושן הוא במה שהן נפרדות, בפעולת העמידה עיקר שימושן הוא במה שהן מתאחדות. במהלך שלמות האדם יש הליכה, להוסיף לקנות שכליות ומעלות מדותיות. ויש עמידה, היינו שהדברים שקנה יהי' קנינם חזק בנפשו, לא יפסידם איזה שינוי וניסיון במצבו. וזהו "מי יעלה בהר ד' ומי יקום במקום קדשו"¹, שישאר במעלתו. והתורה מיוחדת היא להוסיף שלמות ומעלה, ע"כ נקראת דרך, ומאן דלא יוסיף כו"². והתפילה מרשמת את המעלות הקנויות שיהיו קבועות וקיימות. ובה האדם מתדמה לפי יכולתו לשכלים העליונים, שקניני שלמותם חזקים במציאותם, בהיות ג"כ עיקר תעודתם לעמוד בשלימותם ולא להוסיף עליו. ע"כ מתיחסות רגליהם, לכה האחדות שבהם, רגל ישרה. ומורה ג"כ על מעמד טבעי לא בחירי, כענין התנועה הטבעית שאין בה עקום ולא עיוות, כד' הרמב"ם במו"נ³. ובה ג"כ נכללת השתדלות האדם בתפילה שתהיינה מעלותיו קנויות אצלו ומוטבעות.

עין איה - ג' כבוד - ח"א - ע"א 61

קנב. 1. ח"א פי"ה. 2. משלי כ ה. קנב. 1. תהילים כד ג. 2. אבות פ"א מ"ג. 3. ח"ג פ"ב.

8

קנב. מ"ד לא תאכלו על הדם, לא תאכלו קודם שתתפללו על דמכם. ההרגשות הראשונות פועלות באדם בהתחלת כל יום, לכונן על פיהן מטרת הנהגותיו ותהלוכותיו בחיים. ע"כ ישתדל האדם שתהי' ראשית הרגשותיו נעלות ורוחניות לתכלית השלמות האמיתית, וזה יקנה ע"י התפילה הבאה בהרגשת הנפש, כי הדם הוא הנפש, ולא יאכל תחילה שלא יקדים לנפשו רגשות בהמיים, שבהיותם קודמים לרגשי קודש

9

קנה. כל האוכל ושותה ואח"כ מתפלל, עליו הכ"א וא השלכת אחר גויך כו', אחר שנתגאה זה קבל עליו מלו שמים. יסוד הגאווה הוא, שיסור האדם לבבו מלדעת שאין ט בידו כ"א כל שלמותו האפשרית הכל מיד ד' לו, ע"כ לא יתג במה שאינו שלו. ההרגשה החושית לא תוכל לצייר זאת, כי ירגיש החוש חוץ מהמרגיש מאומה, ע"כ הנמשך אחר החוש יקשר בגאווה לאמר שידו הושיעה לו. ותכלית התפילה ו